

LBRIS

We know
books

Daniel Smith

Cum să gândești ca
LEONARDO DA VINCI

Traducere din limba engleză
de Ana-Maria Datcu

Editura

For You

Cuprins

Introducere	7
Lucrări existente	11
Repere într-o viață remarcabilă	13
Trage-ți singur cizmele	18
Vorbește cu Natura	22
Profită de oportunități	29
Fii un renașcentist	36
Filosofia picturii lui da Vinci	40
Nu te uita doar, trebuie să și vezi	45
Privește lucrurile în perspectivă	51
Răsfață-ți partea jucăușă	56
Studiu, studiu, studiu	63
Citește ca da Vinci	70
Unește arta și știința	75
Inovează și experimentează...	83
Imaginează-ți imposibilul	94
Dezleagă acest mister: da Vinci matematicianul	100
Cum să ajungi la esența problemei: da Vinci anatomistul	104
Îmbunătățește-ți talentele: da Vinci inginerul	112
Joacă pe piață	117
Nu lăsa banii să te conducă	124
Surprinde esența subiectului	128
Perfecționismul poate fi un defect	134
Ține-ți prietenii aproape	138
Dragoste interzisă în Italia renașcentistă	142
Cum să arăți ca da Vinci	148
Inspiră-te din rivalitățile profesionale	151
Luptă pentru tabăra ta: da Vinci inginerul militar	159
Mănâncă precum da Vinci	166
Nu uita să-ți notezi	170
Da Vinci și Dumnezeu	177
O chestiune de moștenire	182
Bibliografie selectivă	189

Trage-ți singur cizmele

„A te culca într-un pat de pene nu-ți va aduce faima,
nici a te întinde sub plapumă...”

Dante Alighieri,
citad de Leonardo da Vinci
în jurnalele sale

Dacă ar fi trebuit să prezici circumstanțele în care s-ar fi născut cea mai mare minte din istoria omenirii, este puțin probabil că ți-ai fi dat seama de strania apariție pe lume a lui Leonardo da Vinci. Așa a apărut acest băiat care nu s-a născut într-o mare familie de oameni talentați și intelectuali remarcabili, nici măcar într-o familie hotărâtă să își crească băiatul spre măreție. De fapt, părea mai degrabă că Leonardo era destinat unei vieți de luptă, perspectivele și oportunitățile sale fiind limitate în mod activ de condițiile nașterii sale.

Da Vinci s-a născut în 15 aprilie 1452, în inima Toscanei italiene. La acea vreme, Italia nu era națiunea unificată pe care o cunoaștem astăzi, ci era compusă dintr-o serie de „orașe-stat” puternice. Locul său de naștere nu era departe de Florența, punctul central al Renașterii care se răspândea

atunci în întreaga Europă. Renașterea a fost o „restructurare“ culturală ce a început aproximativ la mijlocul secolului al XIV-lea și a privit spre cultura clasică greacă și romană ca sursă de inspirație pentru o uimitoare înflorire creativă ce s-a întins din nordul Europei până în Italia. Deși Leonardo da Vinci se va număra printre cele mai importante două sau trei figuri ale Renașterii, cu siguranță nu s-a născut în această atmosferă. În schimb, el a crescut ca fiu nelegitim al unui tată rece și distant și al unei fete necăsătorite cu o poziție socială modestă.

Tatăl său, Piero Fruosino di Antonio da Vinci, făcea parte din membrii unei familii înstărite care, de-a lungul mai multor generații, își făcuseră un renume ca notari, asigurând o bună parte din actele care susțineau sănătatea comercială în plină expansiune a Florenței (care, la rândul ei, a eliberat bani pentru patronajul generos al artelor). Numele „da Vinci“ denotă că familia era „din orașul Vinci“, deși nu putem fi siguri de locul exact al nașterii lui Leonardo. Unii susțin că, de fapt, s-a născut într-un mic cătun numit Anchiano, la câteva mile de Vinci.

S-a spus adesea că numele „Vinci“ își are rădăcinile în cuvântul latin *vincere*, care înseamnă „a cuceri“. Este o sugestie bună pentru cei care doresc să îl prezinte pe Leonardo ca pe un fel de războinic cultural care își croiește un drum triumfător prin viață. Cu toate acestea, numele provine de fapt din vechiul cuvânt italian pentru un tip de salcie care era folosită în mod tradițional pentru împletirea coșurilor în zonă. Desigur, Leonardo s-a născut la mică distanță de cel mai mare centru al Renașterii, dar a crescut într-o zonă relativ retrasă, mulți dintre locuitorii săi nereușind niciodată să depășească granițele orașului.

În plus, statutul legal de bastard al lui Leonardo a însemnat că nu a putut urma studiile unei universități și nici

nu a putut să-și găsească vreo profesie. Prin ciudățenia sorții, care l-a făcut să se nască din părinți necăsătoriți, lui Leonardo i s-a refuzat instantaneu speranța de a intra în numeroase cariere bine plătite, pentru care talentele sale remarcabile l-ar fi făcut, fără îndoială, foarte potrivit.

Nici nu a primit prea mult sprijin emoțional din partea părinților săi. Un botez mai degrabă grandios – la care au participat 10 nași – ar putea sugera că nelegitimitatea sa nu a jucat un rol inițial în defavoarea sa. Dar Ser Piero (*Ser* denotă statutul său de gentleman) era un om ambițios și în scurt timp a căutat o căsătorie care să îl ajute în ascensiunea sa socială. Între timp, mama lui Leonardo, Caterina – care avea în jur de 25 de ani când a născut – poate că provenea dintr-o familie cu o istorie îndelungată (această chestiune rămâne foarte discutabilă), dar nu se putea lăuda cu prea multe bogății. Deși biografiile care au scris în perioada apropiată nu au reușit să se pună de acord asupra ocupației ei, mai mulți au sugerat că era o simplă servitoare.

Știm puține lucruri despre relația dintre Ser Piero și Caterina și este foarte posibil ca aceștia să fi nutrit o dragoste sinceră. În mod ciudat, la 50 de ani, da Vinci scria: „Bărbatul care are relații sexuale agresive și neplăcute va avea copii iritabili și nedemni de încredere; dar dacă relația sexuală se face cu multă dragoste și dorință de ambele părți, atunci copilul va fi de mare inteligență, spiritual, plin de viață și adorabil.“ După părerea generală, da Vinci era el însuși „foarte inteligent, spiritual, plin de viață și iubitor“, așa că poate că el însuși făcea aluzie la faptul că propriii săi părinți se iubiseră. În orice caz, nu pare să fi existat nicio perspectivă realistă asupra căsătoriei lor.

În decurs de un an, amândoi s-au căsătorit cu alte persoane: el cu fica de 16 ani a unui alt notar bogat, iar ea cu un muncitor pe nume Accattabriga. Leonardo a locuit probabil cu mama și tatăl său vitreg în Campo Zeppi, o zonă

UBRIS | We know books

situată puțin mai la vest de Vinci, în care familia Accattabriga avea interese familiale.

Ser Piero a fost puțin mai mult decât un tată absent în următorii câțiva ani, deși Leonardo a primit grijă și afecțiune de la un unchi patern, Francesco, care rămăsese în Vinci pentru a lucra în agricultură și viticultură. Din nou, nu putem fi siguri cât de bine a fost tratat Leonardo de către tatăl său vitreg, dar în anii următori Leonardo a scris una dintre profețiile sale ușor misterioase (pe care ar trebui să le considerăm mai degrabă un amestec de „cuvinte înțelepte“ și „ghicitori“ decât „predicții“) astfel: „Tații și mamele vor fi văzuți că se bucură mult mai mult de copiii lor vitregi decât de propriii lor copii.“ El se referea în profecție la copacii care hrănesc lăstarii altoiți, dar ne întrebăm dacă nu cumva era conținut un adevăr mai profund. La un an sau doi de la nașterea sa, educația instabilă a lui Leonardo a luat o altă turnură atunci când a fost dat în grija părinților tatălui său, care erau deja destul de în vârstă și nu erau nici fizic, nici emoțional pregătiți pentru a se ocupa de un copil mic și neliniștit. Așa că unchiul Francesco a avut grijă de băiat, lucru pe care l-a făcut cu dăruire și cu inima deschisă. Trebuie să bănuim că aceasta a fost, în sfârșit, calea de urmat pentru Leonardo, care s-a simțit dorit și prețuit. Cu toate acestea, Leonardo trebuie să fi avut nevoie de rezerve uriașe de încredere în sine și voință pentru a se ridica de la aceste începuturi nepromițătoare și a deveni una dintre cele mai importante personalități care au trăit vreodată. În același timp, putem presupune că respingerea pe care a suferit-o în copilărie a fost o forță motrice în dorința sa de a lăsa o amprentă de neșters în lume și de a câștiga aprobarea și aplauzele societății în general.

Vorbește cu Natura

„Cei care iau drept stindard orice altceva decât Natura, stăpâna tuturor stăpânilor, se obosesc în zadar.“

Leonardo da Vinci,
fragment din jurnalele sale

Da Vinci a avut o pasiune adânc înrădăcinată pentru lumea naturală, care nu numai că i-a inspirat o mare parte din cele mai mari opere ale sale, dar a stat și la baza filosofiei sale de viață. El credea că natura este atât de perfectă din toate punctele de vedere – estetic, mecanic și ca microcosmos echilibrat –, încât era convins că oamenii nu pot face mai mult decât să aspire să o reflecte în artă și să o reproducă în știință. Să luăm exemplul gândurilor sale despre inovația tehnologică: „Chiar dacă ingeniozitatea umană poate face diferite invenții care, cu ajutorul diferitelor mașini, să răspundă aceluiași scop, ea nu va concepe niciodată invenții mai frumoase, mai simple și mai utile decât cele ale naturii, pentru că în invențiile ei nimic nu lipsește și nimic nu este de prisos.“

Povestea sa de dragoste cu lumea naturală a început pe dealurile din Vinci, în special în compania lui Francesco,

când cei doi își petreceau zilele îngrijind culturile, livezile, plantațiile de măslini și podgoriile. Tânărul Leonardo avea o minte iscoditoare și era dornic să învețe despre lumea naturală ce i-a oferit un fundal atât de inspirat în educația sa timpurie. Marele documentarist al personalităților Renașterii, Giorgio Vasari, a scris că da Vinci „a cercetat proprietățile plantelor și apoi a observat mișcarea cerului, traiectoria lunii și cursul soarelui“.

Lumea noastră modernă ne-a deconectat cu mult timp în urmă de acele elemente naturale care ne susțin, dar pentru Leonardo, legăturile erau evidente și omniprezente. Măslinul, de exemplu, era o cultură de bază pe pământul unchiului său și servea nu numai ca aliment, ci și ca ulei folosit ca lubrifiant, medicament și combustibil pentru lămpi. Într-adevăr, recolta de măslini avea să își facă apariția ani mai târziu într-o altă profeție a sa, în care a notat: „Se va revărsa din cer ceea ce ne dă hrană și lumină.“

Desigur, aprecierea lui da Vinci pentru peisajul natural a fost cel mai bine realizată în picturile sale. De la *Buna Vestire* (1478, prima mare lucrare solo a lui da Vinci), trecând prin diferitele sale reprezentări ale *Fecioarei și Pruncului* și prin portretele sale de referință (inclusiv, desigur, *Mona Lisa*), peisajul nu servește doar ca fundal pentru personajele centrale, ci ca parte integrantă a atmosferei și emoției tablourilor. El pictează peisaje vii, amintind de cele mai multe ori de dealurile toscane ale copilăriei sale.

Nu am exagera dacă am spune că da Vinci a fost primul mare peisagist, într-o epocă în care operele artistice se concentrau aproape exclusiv pe reprezentarea figurilor umane sau divine. De fapt, cel mai vechi desen datat al lui da Vinci, realizat în 1473 și care poate fi văzut acum la Uffizi, în Florența, a fost cu un peisaj de lângă Vinci. Kenneth Clark,

scriind în secolul XX, spunea: „Pentru Leonardo, un peisaj, ca și o ființă umană, făcea parte dintr-o mașinărie vastă, care trebuia înțeleasă parte cu parte și, dacă era posibil, în ansamblu. Stâncile nu erau simple siluete decorative. Ele făceau parte din oasele pământului, cu o anatomie proprie, cauzată de o tulburare seismică îndepărtată. Norii nu erau bucle aleatorii ale penelului, desenate de vreun artist ceresc, ci erau adunarea de picături minuscule formate din evaporarea mării și care în curând își vor fi revărsat ploaia în râuri.“

De asemenea, peisajul rural trăiește în paginile sale de notițe, în schițe, studii și observații verbale. El a menționat zeci de specii ale florei în aceste pagini și și-a sfătuit colegii artiști să își găsească inspirația în mediul natural: „Părășiți casa din oraș, lăsați familia și prietenii și mergeți peste munți și văi la țară.“

Calitățile sale de naturalist se extindeau spre o compasiune autentică pentru lumea animală. A manifestat o preocupare pentru drepturile animalelor cu mult înaintea timpului său. După cum a relatat Vasari: „Îi plăceau în mod deosebit animalele de toate felurile, pe care le trata cu o dragoste și o răbdare minunate. De exemplu, atunci când trecea prin locurile unde se vindeau păsări, le scotea adesea cu mâna din cuștile lor și, după ce plătea oricât de mult i-ar fi cerut vânzătorul, el le lăsa să zboare, redându-le libertatea pierdută.“

Această opinie a fost confirmată de prietenul și tovarășul său de lungă durată, Tommaso Masini (cunoscut și sub numele de Zoroastro): „Nu ar fi omorât un purice pentru niciun motiv; prefera să se îmbrace în in pentru a nu purta ceva mort.“

Uneori, da Vinci părea aproape că iubește mai mult lumea animală decât societatea umană, o atitudine care reflectă probabil experiența sa timpurie și dezamăgitoare în

ceea ce privește relațiile umane. „Omul are o mare putere de exprimare“, avea să scrie la vârsta adultă, „dar ceea ce spune este de cele mai multe ori vanitos și fals; animalele au puține, dar ceea ce spun este util și adevărat“. Ca și cum ar fi vrut să demonstreze această idee, a scris o colecție de fabule în timp ce locuia la Milano, în jurul anului 1490, care erau pline de animale capabile să vorbească și care își foloseau abilitățile pentru a împărtăși înțelepciune. Deși originea acestor fabule nu este pe deplin clară, dovezile par să indice faptul că acestea sunt idei originale, ale lui da Vinci însuși, mai degrabă decât reelaborări ale unor povești populare existente. Poveștile exprimă, de asemenea, repulsie față de suferința animalelor. Aceasta era, fără îndoială, o convingere sinceră, în ciuda faptului că Leonardo era pregătit să efectueze disecții de animale în interesul științei.

Dragostea pentru natură, care a înflorit pe când era un copil ce se plimba în împrejurările așezării Vinci, a rămas cu el pe tot parcursul vieții, chiar dacă și-a petrecut cea mai mare parte a vieții adulte în orașe aglomerate. A fost întotdeauna un pasionat al plimbărilor și un călăreț priceput, ceea ce i-a oferit ocazia de a „scăpa de toate“ din când în când. Într-adevăr, a păstrat un grajd de cai până la bătrânețe, iar aceste animale maiestuoase au inspirat unele dintre cele mai frumoase desene ale sale, precum și cele mai ambițioase proiecte sculpturale.

Este, de asemenea, semnificativ faptul că da Vinci – care nu și-a stabilit niciodată o reședință – a intrat pentru prima dată pe piața imobiliară atunci când a cumpărat un teren cu o podgorie în 1497. Aici și-a satisfăcut dragostea pentru grădinărit, o pasiune care i-a captivat imaginația timp de mulți ani. Era ca și cum casa pentru el nu era atât o structură de cărămizi și mortar, cât mai degrabă sentimentul de armonie cu pământul și cu mediul său natural iubit.

„Scrieți mai întâi despre apă, în fiecare dintre mișcările sale; apoi descrieți toate albiile sale și substanțele din ele.“

Nota lui Leonardo da Vinci
asupra unui tratat despre apă

Da Vinci iubea terenul accidentat al regiunii toscane, se bucura de flori și plante și simțea o legătură cu animalele ce îi lipsea adesea cu oamenii; el respecta natura ca pe o forță puternică și imprevizibilă – fapt reflectat în dorința continuă de a explora în special natura apei, atât din punct de vedere științific, cât și estetic.

Citatul anterior sugerează dorința lui da Vinci de a analiza pe deplin fiecare aspect al elementului apă. În *Codex Leicester* (un caiet aflat în prezent în posesia magnatului IT Bill Gates), da Vinci a făcut numeroase observații referitoare la geofizică și la apă, creând o lucrare care este la fel de mult o meditație filosofică și un text științific tradițional.

COPILUL APEI

Obsesia lui da Vinci pentru apă a început, probabil, pe când era încă mic. Când avea în jur de 4 ani, a fost martor la primul dintre cele două fenomene naturale devastatoare care i-au marcat primii ani de viață. Un uragan s-a abătut asupra Toscanei, făcând ravagii pe uscat și pe apă și lăsând în urmă mii de morți. Apoi, când avea 10 ani, râul Arno și-a rupt malurile, inundând Florența, icoana maiestuoasă a civilizației fiind neputincioasă în fața apelor în creștere.